



Koronavirus COVID-19 ja Force Majeure



Jussi Savonen
Partner



Hans Sundblad
Partner

Koronavirus COVID-19:n puhkeaminen ja leviäminen Kiinassa ja sen ulkopuolella, on aiheuttanut ja tulee aiheuttamaan merkittäviä vaikeuksia paitsi kriisialueella toimiville yrityksille, mutta erityisesti myös niille yrityksille, joiden liiketoiminta on riippuvainen kriisialueella tapahtuvasta tuotannosta. Kiinan viranomaisten käyttämät järeät keinot viruksen leviämisen estämisessä merkitsevät ainakin toistaiseksi vaikeuksia moniin liiketoimintoihin Kiinassa.

Tilanteella on huomattava vaikutus tuotantoon ja pitkiin toimitusketjuihin, joiden eri vaiheissa toimiville yrityksille voi syntyä vaikeuksia omien sopimusvelvoitteidensa täyttämiseksi. Tällöin yrityksen on tärkeää ymmärtää oikeutensa ja velvollisuutensa sekä käytettävissä olevat oikeusuojakeinot riskien ja vahinkojen minimoimiseksi.

Usein toimitus- ja tilaussopimuksissa on ns. force majeure -lauseke, jonka tarkoituksena on vapauttaa sopijapuoli velvoitteidensa täyttämistä vastaavasta ko. sopijapuolen suorituksen estyessä sellaisten ylivoimaisten seikkojen tai olosuhteiden johdosta, jotka ovat sopijapuolen vaikutusmahdollisuuksien ulkopuolella. Force majeure -lausekkeisiin liittyy kuitenkin monia kysymyksiä ja mahdollisia ongelmia, jotka lausekkeeseen vetoamista harkitsevan sopijapuolen on tärkeää ottaa huomioon. Seuraavassa käsitellään lyhyesti niistä keskeisimpiä.

Onko sopimuksessa force majeure -lauseke?

Sopimukseen usein otetaan force majeure -lauseke, jossa on kuvattu tai lueteltu ne seikat tai olosuhteet, joiden vaikutusten alainen osapuoli voi vapautua kokonaan tai osittain suoritusvelvollisuudestaan ajalta, jonka suoritusesteet kestävät. Jos sopimukseen sovelletaan Suomen lakia, voidaan ylivoimaisen esteeseen joskus vedota myös ilman nimenomaista sopimusehtoa, koska ns. ylivoimainen este katsotaan yleiseksi sopimusoikeudelliseksi vastuunrajoitusperusteeksi (ks. esim. kauppalaki 57.1 §).

Voiko force majeure -lausekkeeseen tai ylivoimaiseen esteeseen vedota vallitsevissa olosuhteissa?

Vaikka sopimukseen sisältyisi force majeure -lauseke, se ei takaa oikeutta vedota siihen kaikissa tilanteissa. Force majeure -lausekkeet laaditaan tyypillisesti koskemaan tiettyjä yleisesti ylivoimaisiksi esteiksi miellettyjä tilanteita. Viimekädessä sopimuslausekkeen tulkinnalla ratkaistaan, soveltuuko lauseke käsillä olevaan tilanteeseen. On epätodennäköistä, että sopimuksen force majeure -lauseke on laadittu nimenomaan koronaviruksen varalta, mutta se saattaa yksilöidä pandemiat, epidemiat ja vastaavat laajalle levinneet tarttuvat sairaudet ylivoimaisiksi esteiksi. Tällöin voi olla mahdollista argumentoida, että koronavirus täyttää lausekkeen vaatimukset.

Myös sillä voi olla merkitystä, miten viruksen puhkeaminen on luokiteltu WHO:n ja muiden vastaavien tahojen toimesta sinä aikana, joka on relevantti suoritusvelvollisuuden kannalta. WHO julisti koronaviruksen kansainväliseksi terveysuhaksi 30.1.2020.

Force majeure -lausekkeet sisältävät usein vaatimuksen, että lausekkeeseen vetoavan tulee osoittaa, ettei tapahtumaa tai olosuhteita olisi voitu välttää tai minimoida ennaltaehkäisevällä toiminnalla. Tämä korostaa sitä yleistä lähtökohtaa, että lausekkeeseen voidaan vedota vain silloin, kun olosuhteet ovat estäneet sopimuksen mukaisen suorituksen; ei pelkästään siksi, että tällainen olosuhde vallitsee ja se on tehnyt suorituksen vaikeammaksi taikka taloudellisesti vähemmän kannattavaksi. Esimerkiksi; vaikka yhtiön alihankkijalla olisi ylivoimainen este, tästä ei välttämättä seuraa, että yhtiöllä itselläänkin olisi ylivoimainen este - ainakaan, jos korvaavan suorituksen voisi saada muulta alihankkijalta. Jos nimittäin korvaava hankinta on mahdollinen, käsillä ei todennäköisesti ole ylivoimainen este.

Kiinalaiset viranomaiset ovat alkaneet myöntää "force majeure -todistuksia" yrityksille pyrkimyksenä estää tai lykätä sopimusrikkomuksiin perustuvia vaatimuksia ja rajoittaa yritysten vastuuta. Tämän kaltaisten todistusten merkitys on syytä kuitenkin arvioida tapauskohtaisesti, esimerkiksi toimitussopimukseen sovellettavan lain ja force majeure-lausekkeen sisältö huomioon ottaen.

Kannattaako force majeure -lausekkeeseen tai ylivoimaiseen esteeseen vedota, vaikka se soveltuisikin käsillä olevaan tilanteeseen?

Vaikka force majeure-ehto tai ylivoimaisen este sinänsä näyttäisi soveltuvan tilanteeseen, on tärkeä harkita tapauskohtaisesti kannattaako siihen vedota. Ehtoon vetoaminen saattaa oikeuttaa myös vastapuolen reagoimaan tilanteeseen tavalla, jolla voi olla merkittäviä taloudellisia vaikutuksia.

Seuraavassa joitakin huomioon otettavia seikkoja:

- Force majeure lausekkeet saattavat sisältää toisen sopijapuolen oikeuden irtisanoa tai purkaa sopimus, kun ylivoimainen este on jatkunut tietyn ajan. Vaikka force majeureen tai ylivoimaiseen esteeseen vetoaminen voi vaikuttaa välittömästi hyödylliseltä, sillä voi olla epäsuotuisia vaikutuksia liikesuhteen jatkolle;
- Force majeure lausekkeet eivät ole keskenään samankaltaisia ja lausekkeet on luettava ja tulkittava koko sopimus huomioon ottaen. Samaa sopimussuhdetta saattaa koskea myös useampi sopimus ja sopimuksia usein täydentää niihin sovellettavan lain sopimusoikeudelliset säännöt;

- Koronavirus voi vaikuttaa pitkiin toimitusketjuihin niiden jokaisessa vaiheessa; useisiin toimijoihin lukuisissa maissa. Koska ongelma on laajasti tiedossa ja koskee monia, avoin yhteydenotto sopijapuoleen ja ratkaisun etsiminen sovinnollisesti yhdessä voi olla oikeuskeinoja tehokkaampi ratkaisu;
- On mahdollista, että tilannetta ja force majeure -lauseketta yritetään käyttää hyväksi tarkoituksessa päästä eroon kannattamattomaksi käyneestä sopimuksesta, vaikka käsillä ei olisi aito ylivoimainen este.
- Force majeure lausekkeeseen vetoamisen ohella tai sijasta käytettävissä voi olla muitakin oikeussuojakeinoja.

Miten force majeure -lausekkeeseen vedotaan, jos se arvioidaan tarpeelliseksi?

Force majeure -lausekkeet usein määrittelevät ne menettelytavat, joita tulee noudattaa, jotta ehdon tarjoamaan suojaan vetoaminen tapahtuu pätevästi. Erityisesti on syytä kiinnittää huomiota vaatimuksen esittämismuotoon, kenelle vaatimus tulee osoittaa ja määräaikaan, jossa vetoaminen tulee tehdä. Sovitun menettelytavan sivuuttaminen voi johtaa oikeuden menettämiseen.

Kokonaisarvio on olennainen

Force majeure -tilanteen aktualisoitua on tarpeen toimia viivytyksettä, mutta samaan aikaan harkitusti. Ongelman hallinta sekä neuvotteluteitse että oikeudellisiin keinoihin varautuen on viisasta.